

Acta Beregsasiensis

2010/2

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2010
IX. évfolyam, 2. kötet
Том ІХ, № 2
Volume IX, № 2

УДК 001(477.87)
ББК 72.4(4УКР-43АК)
А-19

Az Acta Beregsasiensis a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2010-es év első felének magyar, ukrán, angol és német nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárai, hallgatói, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a nyelv- és irodalomtudomány, a történelem, pedagógia, biológia, gazdaság és más tudományágak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakocz-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenye

SZERKESZTÉS: *Kohut Attila, Penckófer János*

KORREKTÚRA: *G. Varcaba Ildikó*

TÖRDELÉS: *Garanyi Béla*

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: *dr. Orosz Ildikó, dr. Soós Kálmán*

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

támogatta

ISBN: 978-966-2595-01-7

© A szerzők, 2010

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

Tartalom

Történelem- és társadalomtudomány

BOCSKOR ANDREA: A Rzeczpospolita és korának képe az ukrajnai történelemtankönyvekben	9
KOSZTYÓ GYULA: Kárpátaljai régészeti kutatások 1945–1991 között a kárpátaljai magyar sajtóban	29
VÁRADI NATÁLIA: 1956-os deportálások a Szovjetunióba (a KGB dokumentumai alapján)	39
BARÁTH JULIANNA: Thököly-iratok a Kárpátaljai Állami Levéltárban	57
BRAUN LÁSZLÓ: Kálvin János társadalmi és politikai nézetei	63
MAROSI ISTVÁN: Firczák Gyula (1836–1912) munkácsi püspök élete és munkásságának súlypontjai	75

Nyelv- és irodalomtudomány

GAZDAG VILMOS: A magyar nyelvjárásokra gyakorolt szláv hatások vizsgálata (Tudománytörténeti vázlat)	91
MIZSER LAJOS: Kis- és Nagybégány családnevei	99
SEBESTYÉN ZSOLT: Elpusztult falvak névmagyarázatai a történelmi Bereg megyéből ...	107
VÍGHNÉ SZABÓ MELINDA: Lexikalisch-semantische Untersuchung des Baltendeutschen mit dem Standarddeutschen	115
BRENZOVICS MARIANNA: Az erő tárgya és alkalmazója. Heidegger Antigoné-értelmezése	129

Oktatás, képzés, iskola

BOROS LÁSZLÓ: Állami és magángyűjtemények Kárpátalja területén 1877 és 1918 között	133
SZAMBOROVSKYKNÉ NAGY IBOLYA: Az iskolairányítás szakmai átalakítására tett próbálkozás a Szovjetunióban (1982–91)	139
ILONA HUSZTI–MÁRTA FÁBIÁN–ERZSÉBET BÁRÁNY: Fifth graders' receptive skills in English and Ukrainian	153

LECHNER ILONA: Spielerische Arbeitsformen im Fremdsprachunterricht Schlussfolgerungen einer empirischen Untersuchung	163
---	-----

Gazdaság, biológia

ТОВТ ЙОЖЕФ: Регіоналізм, як філософія входження в Європейський Союз через розбудову місцевого господарства та території.	175
DR. SZPÁSSZKY GÁBOR: A beruházások fejlődése Kárpátalja népgazdaságában	181
HADNAGY ISTVÁN: A megújuló energiaforrások felhasználásának lehetőségei és jelenlegi helyzetük Kárpátalján	187
MELYNCSOK ADRIENN: A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (Corporate social responsibility) bemutatása és helye a mai gazdasági életben	195
PINTÉR ÁKOS: Az európai poszt szocialista országok légi személyközlekedésének jellemzői, közelmúltbeli változásai	205
GÉCSE MÁTYÁS: Alanyhasználat Ugocsa és Bereg megyék kajszi természetében	223
GORONDI TAMÁS–ILLÁR LÉNÁRD: A Borsa-folyó puhatestű faunájának vizsgálata a benei szakaszon	229

Könyvekről

SÉRA MAGDOLNA: Tannyelvválasztás a kisebbségi régiókban. Tájékoztató füzet szülőknek és pedagógusoknak	239
MOLNÁR ANITA: Az Üveghegyen innen. Anyanyelvváltozatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés	241
<i>Eseménynaptár</i>	244

Kis- és Nagybégány családnevei

Rezümé Kis- és Nagybégány két falu Kárpátalján. A családneveket a következő fő kategóriákra osztottam: 1. A névadó ős személynevére visszamenő családnevek; 2. A származás helyére utaló családnevek; 3. Foglalkozásra, tisztségre, méltóságra utaló családnevek; 4. Egyéni tulajdonságra utaló családnevek; 5. Egyéb családnevek. A fő kategóriákon belül alkategóriák is vannak. A magyaron kívül cseh, lengyel, német, orosz, román, ruszin, ukrán családnevek is vannak a két községben.

Резюме У статті автор робить класифікацію прізвищ населення сіл Малабійганы та Великабійганы Берегівського району Закарпатської області. Автор розділяє п'ять категорій прізвищ. За походженням серед них є українського, угорського, чеського, польського, німецького, російського та румунського походження.

A községek nevei az alábbi időpontokban fordulnak elő először: 1374: *Obegan*, 1641: *O* alias *Kis-Begány* (HELLER 1983: 103), illetve 1332/35: *Bygan*, 1397: *Noghbegan* (uo. 161), tehát már a XIV. században két falu volt. A Bégány név személynévi eredetű (Kiss 1988. II, 175). 2004. május 15-én jártam a két helységben Sebestyén Zsolt kollégámmal, és hathatós segítségével Kisbégányból 142, Nagybégányból 225 féle nevet gyűjtöttünk. Ezúton is szeretném megköszönni fáradozását. A névanyagot, mely teljesnek tekinthető, csoportokra bontva elemzem. Elsősorban KÁZMÉR MIKLÓS munkájára (rövidítve: K.) támaszkodtam. Ahol nincs szakirodalmi rövidítés, ott a saját megfejtési kísérleteimet adom. Ugyanazokban a csoportokban vizsgálódom, amelyeket Bene község feldolgozásakor is tettem (Acta Beregsasiensis V. évfolyam [2006], 2. kötet 149–154).

KISBÉGÁNY

I. A névadó ős személynevére visszamenő családnevek

1. Régi egyházi személynevek

Domokos (K. 311., *Domonkos* a.), *Gábor* (K. 386), *Gál* (K. 388-9), *György* (K. 436-7), *Illés* (K. 491-2), *Lőrinc* (K. 685), *Lukács* (K. 688-9), *Márton* (K. 713-4), *Máté* (K. 716-7), *Mátyás* (K. 718), *Péter* (K. 847).

Német: *Martin* (BAHLOW 1967: 332) 'Márton', szlovák is lehet.

2. Régi egyházi személynevek rövidült, képzett alakjai

Bence < *Bencenc* < Vincentius (K. 118-9), *Jancsi* < *János* + *-csi* (K. 510), *Kati* < *Katalin* + *-i* (K. 562), *Samók* < *Samu*(el) + *-ók* (MIZSER 2003b. 605), *Sikó* < *Sikstus* < Sixtus (K. 931-2).

Szlovák: *Damuncsák* < *Damján* + *-uň* + *-čák*, *Demcsik* < *Demeter* + *-čik* (KNIEZSA 2003: 304), *Ilcsók* < keleti szlovák *Ilja* 'Illés' + *-čok*, *Petrás* < *Petr* 'Péter' + *-ás* (MIZSER 2004b: 46), *Petrusz* < *Petr* + *-us* (Дуйчак 2003: 242).

Ruszin: *Juszku* < *Йусуп* 'József' + *-ka* vocativusban (MIZSER 2002: 189), *Kosztju* < *Костя* < Константин 'Konstantin' vocativusban (MIZSER 2004d: 21), *Szidor* < *Исидор* (KNIEZSA 2003: 242).

Ruszin vagy román: *Kosztja* < Константин, Constantin (KNIEZSA 2003: 292).

Ukrán: *Cilja* < *Циця* (СКРИПНИК-ДЗЯТКІВЬСЬКА 1996: 90).

3. Régi világi személynevek

Sándor (K. 910).

Kun-besenyő: *Ködöböc* (MIZSER 2008: 41).

* A nyelvtudományok kandidátusa, a Nyíregyházi Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének nyugalmazott főiskolai tanára.

Orosz: *Gleba* < *Gleb* + *-a* (ПЕТРОВСКИЙ 1980: 88).

Szlovák: *Hanka* < *Hana* + *-ka*, cseh is lehet, *Miljó*: a *Mil*-lel kezdődő vagy a *-mil*-re végződő nevek *-a* képzős alakja (MIZSER 2004a: 213).

4. Patronimikum képzős nevek

Balázsi < *Balázs* + *-i* (K. 72-3, *Balázsi* a.), *Bereckei* < *Berecke* (vö. K. 126) + *-i*.

Orosz: *Turina* < *Туря* (< *Артур*) + *-ин* (ПЕТРОВСКИЙ 1980: 368), nőiesítve.

Ruszin: *Huscšin* < *хуца* 'az erdő sűrűje' + *-ин*, *Ivanics* < *Иван* + *-ич* (MIZSER 2004: 22), *Petrovics* < *Петро* 'Péter' + *-ич* vagy szlovák *Petr* 'Péter' + *-ič* (ДУЙЧАК 2003: 197).

Szlovák: *Rehovics* < *Hrehor* 'Gergely' + *-ovič*, némileg magyarosodva (MIZSER 2002. 189).

Ukrán: *Kulik* < *кулик* 'szalonka' + *-овский*, *Zsidenko* < *жид* 'zsidó' + *-енко*.

II. A származás helyére utaló családnevek

1. Nagyobb egység -i képzős neve

Borsodi (K. 174) 'Borsod megyei', *Nyíri* (K. 778) 'nyírségi', *Nyitrai* (K. 779) 'Nyitra megyei', *Turóci* (K. 1094-5) 'Turóc megyei'.

2. Puszta helységnév

Migléc: Abaúj megye, *Mihlesz*: a Zemplén megyei Miglész község ruszinosa ejtése.

3. Melléknévképzős helységnevek

Barkaszi 'Barkaszó, Bereg megyei faluból való' (K. 95), *Bocskai* 'Bocskó, Máramaros vagy Ugocsa megyei faluból való' (K. 145-6), *Galgóczy* 'Galgóc, Borsod vagy Nyitra megyei helységből való' (K. 391), *Homoki* 'Homok, Bereg, Szatmár vagy Ugocsa megyei faluból való' (K. 478), *Komári* 'Komár, Zemplén megyei faluból való' (K. 610), *Lánci* 'Lánc, Abaúj megyei faluból való' (K. 664), *Nánási* 'Nánás, Hajdú kerületi helységből való' (K. 765), *Pocsai* 'Pocsaj, Abaúj vagy Bihar megyei faluból való' (K. 859), *Sirokai* 'Siroka, Sáros megyei faluból való' (K. 938), *Szikszai* 'Szikszó, Abaúj vagy Heves megyei helységből való' (K. 1009-10), *Szini* 'Szin, Torna megyei faluból való' (K. 1014), *Szoboszlai* 'Szoboszló, Hajdú kerületi helységből való' (K. 1017), *Toldi* 'Told, Bihar vagy Nógrád megyei faluból való' (K. 1071).

Ruszin: *Szlatvinszkij* 'Szlatvina, magyarul: Aknaszlatina, Máramaros megyei helységből való'.

4. A helység valamely részén lakó

Berki: inkább 'berekben élő' lehet a jelentése, bár Berek~Berki helységneveink is vannak (K. 131), *Hidi* 'hid mellett lakó' (K. 474), *Mezei* 'mezőn élő' (K. 729-30), *Pataki*: inkább 'patak mellett lakó' a jelentése, noha vannak Patak helységneveink is (K. 829-30).

5. Népnevek

Cseh (K. 225-6), *Horváth* (K. 480-1), *Lengyel* (K. 672-3), *Oláh* (K. 783), *Orosz* (K. 792-3), *Rácz* (K. K 879-80), *Tóth* (K. 1080-2).

III. Foglalkozásra, tisztségre, máltóságra utaló családnevek

1. A foglalkozás, a tisztség, a méltóság megnevezése

Béres 'szegődéses szolga, napszámos' (K. 129), *Bíró* (K. 148), *Botos* 'csordás' (K. 179-80), de a bot a bírói méltóság jelképe is lehet, *Cserepes* 'cserépedény-készítő,

cserépegető' (K. 237), *Csizmadia* (K. 251-2), *Deák* 'íródeák' (K. 285-6), *Dudás* (K. 317-8), *Hadnagy* 'nagyobb katonai alakulat parancsnoka, polgári előljáró' (K. 445), szerintem 'egykor a falu védelméért felelős személy' is lehet a jelentése, *Jáger* 'erdőőr, vadász' (K. 507), *Király* 'királyi jobbágy' (K. 593-4), *Kocsis* 'szekeres' (K. 605-6), *Kovács* (K. 629-30), *Lakatos* (K. 662-3), *Mészár* 'mészáros' (K. 727), *Molnár* (K. 745-6), *Pap* 'a pap alkalmazottja' (K. 821-2), *Peres* 'jogi képviselő' (K. 842), *Sipos* (K. 937-8), *Sütő* 'pék' (K. 952), *Szabó* (K. 955-7), *Szücs* (K. 1031-3), *Temető* 'sírásó' (MIZSER 2006a: 83-4), *Varga* 'lábbelikészítő, -javító' (K. 1120-2), *Vasas* 'vassal kereskedő; vascipót előállító; páncélos katona' (K. 1127-8), *Zsoldos* 'fizetségért szolgáló katona' (K. 1170).

Szlovák: *Sztrocsák* < strojčák 'gépész'.

2. A foglalkozásra metonimiával utaló családnevek

Mező: *mezőkerülő*, -munkás szavak stb. rövidülése (K. 730).

Német: *Jászter* < Gaster, a vendéglátásra utal (BAHLOW 1967: 157).

Ruszin: *Lóka* < лавка 'lóca, pad; bolt' (MIZSER 2004a: 215).

Ukrán: *Varcaba* 'ajtótok, ablakpárkány'.

IV. Egyéni tulajdonságra utaló családnevek

Curi 'veréb' (B. LŐRINCZY 1979: 922), *Dobsa* 'zabolátlan, szilaj' (K. 305), *Fekete* 'fekete hajú, bőrű' (K. 354-6), *Kondor* 'göndör' (K. 614), *Kopasz* (K. 617-8), *Kukri*: 1. 'görbe', 2. 'fösvény' (B. LŐRINCZY 1992: 625), *Kuruc* 'Thököly, Rákóczi híve; rebellis; kötekedő' (K. 653), *Nagy*: 1. 'magas', 2. 'idősebb' (K. 756-8), 3. 'valamely testrésze nagyobb az átlagosnál', 4. 'kiváló' (MIZSER 2006b: 57), *Pogány* 'istentelen' (K. 860-1), *Sas* (K. 919), *Tömpe* 'nehéz felfogású' (K. 1074), *Veres* 'vörös hajú, arcú' (K. 1136-8), *Virág* (K. 1146).

Horvát: *Greba* < grba 'púpos' + -a (MIZSER 2004b: 48), *Tyahur* < djaur 'hitetlen, nem mohamedán' (KNEZSA 1974: 650).

Lengyel: *Galajda* 'kóborló, otthontalan' (MIZSER 2003b: 608).

Ruszin: *Gódi* 'nem lehet', szójárásból keletkezett (MIZSER 2008: 35), *Herengu* 'heringet (ti vegyenek)', szójárásból alakult (MIZSER 2008: 36), *Kot* 'kandúr' (ukrán is lehet), *Lozson* 'hamis, hibás, helytelen', *Mandzák* 'siető, gyorsan járó' (MIZSER 2004b: 48), *Skirta*: a *ukipumu* 'vicsorít' ige származéka, *Sóhaj*: a *uyzaü* 'szerető, kedves' szó népetimológias alakja.

Szlovák: *Komár* 'szúnyog' (ruszin és ukrán is lehet), *Szocska* < sok (soč-) 'vetélytárs, versenytárs' + -ka.

V. Egyéb családnevek

1. A névadásnak több indítéka is lehetséges

Algács: valószínűleg az akác szó alakváltozata (vö. BENKŐ 1967: 113), vonatkozhat tulajdonságra, illetve foglalkozásra, *Balog*: 1. régi magyar világi személynév, 2. 'balkezes', 3. 'rossz, gonosz' (K. 79-80), 4. 'akinek hiányzik a jobb keze', 5. 'másságot mutató személy' (MIZSER 2006b: 58), *Csákány*: 1. régi magyar világi személynév, 2. 'csákányt készítő vagy azzal dolgozó személy' (K. 211-2), *Dóka*: 1. a Dávid név régi becézett alakja (K. 307), 2. 'rövid, dolmányyszerű kabát' (MIZSER 2002: 191), *Gajdos*: 1. 'dudás', 2. 'kissé ittas' (K. 388), 3. puszta helységnevén Bereg megyében, *Járó*: 1. a *Járfás*, a *Jardán* név -ó képzős alakja, 2. 'bujdosó', 3. 'földmérő' (K. 515), *Mihályi*: 1. a Mihály név patronimikum képzős alakja, 2. '(Nagy-)Mihály, Zemplén megyei helységből való', 3. 'Mihályi, Soporon vagy

Zemplén megyei faluból való' (K. 732), *Nemes*: 1. 'a nemességhez tartozó', 2. 'nemesi szolga' 3. 'pozitív lelki tulajdonsággal rendelkező személy' (K. 768), *Páva*: 1. 'színes tollú madár' (K. 833), 2. a szlovák Pavol 'Pál' -a képzős alakja (MIZSER 2004c: 75).

Ruszin: *Kuja~Kulja* < куля 'golyó', utalhat foglalkozásra, illetve tulajdonságra (MIZSER 2006d: 57).

Szlovák: *Kozár*: 1. 'kecskepásztor, 2. 'egyfajta gomba' *Misko*: 1. a Michal 'Mihály' név becézett alakja', 2. a mys 'egér' szó -ko képzős formája (KNEZSA 2003: 298).

2. Egyelőre megfejtetlen családnevek

Dolopikula, Moropszi, Nasmogya.

NAGYBÉGÁNY

I. A névadó ős személynévére visszamenő családnevek

1. Régi egyházi személynévek

Dávid (K. 284-5), *Domokos* (K. 310-1, *Domonkos* a.), *Gál* (K. 388-9), *Illés* (K. 491-2), *Kozma* (K. 632-3), *Lázár* (K. 668-9), *Lénárt* (K. 671), *Lőrinc* (K. 685), *Máté* (K. 716), *Mátyás* (K. 718), *Péter* (K. 847), *Simon* (K. 935-6).

Ruszin: *Prokop.*

2. Régi egyházi személynévek rövidült, képzett alakjai

Andor < *Andorjás* < *Andreas* 'András' (K. 39), *Bara* < *Barabás* (K. 86-7), *Barta* < *Bartalom* < *Bartholomaeus* 'Bertalan' (K. 99-100), *Bence* < *Bencenc* < *Vincentius* (K. 118-9), *Benke* < *Benedek* + *-ke* (K. 123), *Birta* < *Birtalan* < *Bartholomaeus* 'Bertalan' (K. 99-100, *Barta* a.), *Gerő* < *Gergely* + *-ő* (K. 407), *Kati* < *Katalin* + *-i* (K. 562), *Markó* < *Márton* + *-kó* vagy *Márk* + *-ó* (K. 709), *Mihók* < *Mihály* + *-ók* (K. 733), *Szanyi* < *Szaniszló* + *-i* (K. 967-8).

Román: *Dianics* < *Dianiș* < *Dionysius* 'Dénes' (CONSTANTINESCU 1963: 44).

Ruszin: *Danku* < *Данка* < *Данило* 'Dániel', vocativusi forma (MIZSER 2002: 186), *Juszku* < *Йуску* < *Йуска* < *Йусуп* 'József', vocativusi forma (MIZSER 2002: 189), *Lenyó* < *Алексеј* 'Elek' vagy *Лев* 'Leó', *Kozta* < *Константин* 'Konstantin' (KNEZSA 2003: 292), román is lehet, *Mindák* < *Михайло* 'Mihály' (ДУЙЧАК 2003: 21).

Szlovák: *Antonyik* < *Anton* 'Antal' + *-ik*, *Demcsák* < *Demeter* + *-čák* (MIZSER 2000: 8), *Deskó* vagy *Demeter* + *-sko* vagy *Dežider* 'Dezső' + *-ko* (MIZSER 2004a: 213), *Hanka* < *Hana* 'Hanna' + *-ka*, *Ivancsó* < *Ivan* + *-čo* (MIZSER 2004b: 46), *Mackó* < *Matej* 'Máté' + *-cko* (KNEZSA 2003: 298), *Melcsák* < *Melichár* 'Menyhért' + *-čák* (MIZSER 2004b: 46), *Petrás* < *Petr* 'Péter' + *-áš* (MIZSER 2004b: 46), *Petricskó* < *Petrik* (Petrič-) < *Petr* + *-ko*, *Stefanyó* < *Štefan* 'István' + *-(j)o*, *Szimcsera* < *Szimon* (a *Šimon* az általánosabb) + képzőbótor (MIZSER 2002: 189).

Ukrán: *Geraszimcsuk* < *Герасим* + *-чук* (СКРИПНИК-ДЗЯТКІВСЬКА 1996: 52), *Grica* < *Григорій* 'Gergely' + *-ца* (СКРИПНИК-ДЗЯТКІВСЬКА 1996: 53), *Kiriljuk* < *Кирил* 'Cirill' + *-юк* (СКРИПНИК-ДЗЯТКІВСЬКА 1996: 67), *Szenyko* < *Семен* 'Simon' (ПЕТРОВСКИЙ 1980: 355).

3. Régi világi személynévek

Bodó (K. 148-9), *Buda* (K. 190), *Makó* (K. 702), *Úr* (K. 1104).

Kun-besenyő: *Ködöböc* (MIZSER 2008: 41).

Ruszin: *Punyku*, a *Punyko* személynév vocativusa.

Szlovák: *Bohus* < *Bohumil* (-slav) + *-uš* (KNEZSA 2003: 312), *Vojtku* < *Vojtech* + *-ka*, vocativusi forma.

4. Patronimikum képzős családnevek

Andrási (K. 40), *Baraté* 'Barát nevű ember fia' (MIZSER 2008: 38), *Ferenczi* (K. 361-2), *Kósai*: a *Kósa* világi személynév igen gyakori Beregben.

Ruszin: *Bájok* < a *байка* 'apróság, apró holmi' (Бевка 2004: 32) szó többes szám genitivusa, *Motrinec* < *Мотря* (< *Матрона*), a ruszinban (és az ukránban is) gyakori az -ец az -ин képző után, *Popovics* 'a pap leszármazottja' (MIZSER 2008: 42).

Orosz vagy ukrán: *Kologrejev* < *кологрей* 'körbemelegítő', *Korotkov* < *короткий* 'rövid' (ОЖЕГОВ 1975: 273).

Szlovák: *Lelekánics* < *lelek* 'kecskefejő, lappantyú (madár)', *Miklics* < *Mik(u)lás* 'Miklós', *Sztrosin* < *stroh* (*stroš-*) 'szigorú, kimért'.

Ukrán: *Babenkó* < *баба* 'vénaasszony; gödény', *Bandurovics* < *бандура* 'bandola', *Frankovics* < *Франко* (СКРИПНИК-ДЗЯТКВЬСЬКА 1996: 117), *Kulikovszki* < *кулик* 'szalonka', a *й* elhagyása magyarosodást mutat, *Zincsenko* < *Зинча* < *Зиновий* (СКРИПНИК-ДЗЯТКВЬСЬКА 1996: 60), *Zsidenko* < *жид* 'zsidó'.

II. A származás helyére utaló családnevek

1. Nagyobb egység -i képzős neve

Szatmári 'Szatmár megyei', de szóba jöhet Szatmár városa is (K. 975), *Turóczy* 'Turóc megyei' (K. 1094-5).

2. Puszta helységnev

Füzér: Abaúj megye (K. 384), *Szálka*: Bereg, Bihar, Hont, Szatmár megye (K. 965-6, *Szalka* a.).

3. Melléknévképzős helységnevek

Aranyosi: származási helyként 10 megyéből legvalószínűbb Szabolcs és Szatmár megyei Aranyos (K. 48), *Baranyi* 'Baranya, Máramaros vagy Ugocsa megyei helységből való' (K. 90-1), *Bocskai* 'Bocskó, Máramaros vagy Ugocsa megyei faluból való' (K. 145-6), *Bródi* 'Bród, Bereg megyei faluból való' (K. 188), *Csabai* 'Csaba, Békés, Borsod, Közép-Szolnok, Pest vagy Somogy megyei helységből való' (K. 209), *Dercsényi* 'Dercen, Bereg megyei faluból való' (ejtésbeli változat), *Egresi*: származási helyként 8 megyéből legvalószínűbb Ugocsa és Zemplén megyei Egres (K. 323), *Gulácsi* 'Gulács, Bereg megyei faluból való' (K. 425-6), *Harsányi* 'Harsány, Baranya, Bihar vagy Borsod megyei faluból való' (K. 459), *Homoki* 'Homok, Bereg, Szatmár vagy Ung megyei faluból való' (K. 478), *Komári* 'Komár, Zemplén megyei faluból való' (K. 610), *Laky* 'Lak, Baranya, Borsod, Heves, Komárom vagy Vas megyei faluból való' (K. 663), *Marosi* 'Maros, Bihar, Hont, Nógrád vagy Veszprém megyei faluból való' (K. 711-2), *Meggyesi*: származási helyként 7 megyéből legvalószínűbb Bihar vagy Szatmár megye Meggyes (K. 722), *Olcsvári* 'Olcsvár, Abaúj megyei faluból való' (K. 785-6), *Pallagi* 'Pallag, Szabolcs vagy Szatmár megyei faluból való' (K. 826), *Pálóci* 'Pálóc, Ung megyei helységből való' (K. 817-8), *Pécsi* 'Pécs, Baranya megye székhelyéről való' (K. 836), *Petneházi* 'Petneháza, Szabolcs megyei faluból való' (K. 850), *Pocsai* 'Pocsaj, Abaúj vagy Bihar megyei faluból való' (K. 859), *Szentléleki* 'Szentlélek, Baranya, Borsod, Esztergom megyei, csik-, három-, maros- vagy udvarhelyszéki faluból való' (K. 998), *Szolnoki* 'Solnok, Abaúj, Külső-Szolnok, Moson vagy Szabolcs megyei helységből való' (K. 1019), de számításba jöhet Belső-, Közép- és Külső-Szolnok megye neve is, *Tahi* 'Tahi, Pest megye faluból való'.

Ruszin: *Oszicsánszkij* 'Oszikó, Sáros megyei faluból való' (MIZSER 2004b: 47), *Remecki* '(Alsó-, Felső-)Remete, Bereg megyei faluból való' (MIZSER 2000b: 307).

Szlovák: *Kornicki* < *Krnický* 'Korna, Nógrád megyei faluból való' (MIZSER 2004a: 214), *Mocsán* 'Môča, magyarul: Zólyommócsa, Zólyom megyei faluból való' (KNIEZSA 2003: 316), *Revicki* 'Revišné, magyarul: Revisnye, Árva megyei faluból való' (MIZSER 2003a: 429).

4. A helység valamely részén lakó

Füzesi: a Füzes Bereg megyében gyakori külterületi név, K. (384-5) inkább konkrét helységekhez köti, *Mezei* 'a falutól távolabb lakó' (K. 729-30), *Vég* 'faluvégi' (K. 1131).

5. Népnevek

Horváth (K. 480-1), *Lengyel* (K. 672-3), *Orosz* (K. 792), *Rác* (K. 879-80), *Tóth* (K. 1080-2).

Szlovák: *Leskó* < *lech* (*leš-*) 'lengyel' + *-ko* (KNIEZSA 3003: 299).

III. Foglalkozásra, tisztségre, méltóságra utaló családnevek

1. A foglalkozás, tisztség, méltóság megnevezése

Béres 'szegődéses szolga, napszámos' (K. 129), *Bíró* (K. 142-3), *Bodnár* 'kádár, hordókészítő' (K. 148), *Borbély* 'felcser, sebész; hajnyíró' (K. 165-6), *Borsos* 'borsütő, borsoló, borssal házaló' (K. 174-5), *Botos* 'marhapásztor' (K. 179-80), de a bot a bíróság jelképe is lehet, *Csajkás* 'csónakos', *Cserépes* 'cserépedény-készítő, -égető' (K. 237), *Hajdú* 'marhapásztor; gyalogos katona; hajdúsági; szolgáltatások alól felmentett fegyveres szolga' (447-8), *Halász* (K. 450-1), *Harangozó* (K. 456), *Hegedűs* (K. 464-5), *Jäger* 'erdőőr, vadász' (K. 507), *Juhász* (K. 523-4), *Kádár* 'kád- és hordókészítő' (K. 527-8), *Kenéz* 'román és ruszin vidéken a telepítés vezetője, majd a falu bírása' (K. 575), *Kocsis* 'szekeres' (K. 605-6), *Kovács* (K. 629-30), *Köblös* 'köblös földet használó; köböl-[faedény-] készítő' (K. 634), *Majoros* 'majorgazda, csürbíró' (K. 699), *Méhes* 'méhész' (K. 722-3), *Molnár* (K. 745-6), *Pap* 'a pap alkalmazottja' (K. 821-2), *Pásztor* 'állatorzó, csősz' (K. 828), *Révész* (K. 893), *Sütő* 'pék' (K. 952), *Szabó* (K. 955-7), *Szűcs* (K. 1031-3), *Takács* (K. 1037-8), *Temető* 'sírásó' (MIZSER 2006a. 83-4), *Varga* 'lábbelikészítő, -javító' (K. 1020-2), *Vasas* 'vasárus; vascipót előállító; páncélos katona' (K. 1127-8), *Zsoldos* 'fizetségért szolgáló tatona' (K. 1170-1).

Német: *Cikler* < *Zickler* 'kecskés' (BAHLOW 1967: 58), *Mecger* < *Metzger* 'mészáros' (BAHLOW 1967: 341), *Smidt* < *Schmidt* 'kovács' (BAHLOW 1967: 461-2), *Tekerman* < *Teckermann* 'tetőfedő' (BRECHENMACHER 1957-1963: I, 582).

Román: *Popa* 'pap' (CONTANTINESCU 1963: 134).

Ruszin: *Korolj* < *король* 'király', azaz: 'királyi jobbágy', *Lizanec*: a лизати 'nyal' ige származéka, az a személy, aki az állatok sónyalatását végzi, *Szkralj* (< szlovák Sklar 'üveges'), nyilvánvaló elírás, *Zvonár* < *звонар* 'harangozó' (MIZSER 2004b: 47), szlovák is lehet.

Szlovák: *Sztrocsák* < *strojčák* 'gépész'.

Ukrán: *Bonyár* < *боняр* 'vágóhidas', *Szilári* 'sós, sóval dolgozó', a szóvégi *-i* magyarosodást mutat.

2. A foglalkozásra metonimiával utaló családnevek

Bocskor (K. 146), *Csobolya* 'kis hordócska; ivóedény' (K. 253, *Csobolyó* a.), *Csulák* 'dézsa; hordó' (K. 268), *Mező*: a *mezőkerülő*, -munkás stb. szavak rövidülése (K. 730), *Tapacs*: valószínűleg a *tapad* ige szócsaládjába tartozik, s valami ragadós anyagról van szó.

Ruszin: *Csernyica* 'szeder' (a gyűjtőgetésre utalhat), *Herengu* 'heringet! (ti. vegyenek)' (MIZSER 2008: 36), *Lóka* < *лавка* 'lóca, pad; bolt' (MIZSER 2004a: 215).

Szlovák: *Dzjamka* 'zár, lakat' (keleti szlovák adat), *Herencsu* < *hrněu* 'fazekat! (ti. vegyenek)', magyarosodott alak (MIZSER 2008: 36), *Spenik* (< német Spenn) 'forgács, szilánk; vágott fa' (MIZSER 2006b: 57).

Ukrán: *Jaszik* 'vánkos, kispárna' (MIZSER 2004c: 75), *Roszoha* < *розцоха* 'kétágú gerenda; favilla' (MIZSER 2002: 187), *Seleja* < *шля* 'szügyellő; hámszj; vállszj'.

IV. Egyéni tulajdonságra utaló családnevek

Bezzeg 'igaz', esetleg szavajárási névnek is elképzelhető (K. 138), *Butyók*: valószínűleg a *bütyök* 'csontos kidudorodás a kézen vagy a lábon' szó hangrendi átcsapása (vö. BENKŐ 1967: 404), *Csup* 'kajla' (B. LŐRINCZY 1979: 882, beregszászi adat), *Fekete* 'sötét bőrű, hajú' (K. 354-5), *Futykó*: a *fütykő* 'fütykös' szó hangrendi átcsapása, *Gazdag* 'vagyonos' (K. 397-8), *Gerics* 'gerinc, csigolya' (BENKŐ 1967: 1053), *Híres* 'neves, nagyhírű' (K. 475), *Kopac* 'kopasz' (K. 617-8, *Kopasz* a.), *Kis*: 1. 'alacsony', 2. 'ifjabb' (K. 594-6), 3. 'valamely testrésze kisebb az átlagosnál', 4. 'kisszerű' (MIZSER 2006b: 57), *Kondor* 'göndör' (K. 614), *Kopasz* (K. 617-8), *Láng* 'heves indulat' (K. 664), *Meglesz*: szavajárási név (MIZSER 2008: 36), *Nagy*: 1. 'magas', 2. 'idősebb' (K. 756-8), 3. 'valamely testrésze nagyobb az átlagosnál', 4. 'kiváló' (MIZSER 2006b: 57), *Pikó* 'bohó, ügyetlen' (K. 853), *Sass* (K. 919), *Síró* 'síró hangon beszélő; panaszkodó' (K. 938), *Tompa* 'nehéz felfogású' (K. 1074), *Veres* 'vörös hajú, arcú' (K. 1136-7).

Orosz: *Megyakovszkuj*: a *медяк* 'rézpenz, rézgaras' (MIZSER 2004b: 48) szó melléknévi alakja, azaz 'akinek csak rézgarasa van', tehát szegény.

Ruszin: *Bidzilja* 'egyfajta bogár', *Homonyi* 'zajongj, kiabálj!', szavajárási név (MIZSER 2008: 35), *Mandzák* 'siető, gyorsan járó' (MIZSER 2004b: 48), *Medvigy* 'medve' (MIZSER 2004b: 48), *Skirta*: a *ukipumu* 'vicsorít' ige származéka, *Szoroka* 'szarka' (MIZSER 2006: 57), *Vovcsok* 'farkas'.

Ruszin vagy szlovák: *Kohut* 'kakas' (MIZSER 2000a: 45), *Szikora* 'cinege' (MIZSER 2000a: 46).

Szlovák: *Belokony* < *bielkoň* 'fehér ló', akinek fehér lova van, *Hrancsák* 'szögletes mozgású, ügyetlen ember', *Krakab* 'krákogó(s)', *Males* 'kicsi', *Polóka* < *polovka* 'valaminek a kisebbik fele', *Pukis* 'rügy, bimbó', *Rubis* < *hrubiš* 'vastag', *Szlavec* 'fülemüle' (keleti szlovák adat, a megszokottabb alakja slavík), *Szurnyák* 'siető'.

Ukrán: *Hojda* 'hinta-palinta', szavajárási név (MIZSER 2008: 36), *Korotun* 'apró ember'.

V. Egyéb családnevek

1. A névadásnak több indítéka is lehetséges

Bak: 1. régi magyar világi személynév, 2. a bak metaforikus tulajdonsága (K. 65-6), *Bakos*: 1. régi magyar világi személynév, 2. 'olajsütő, -sajtoló' (K. 70), *Baksa*: 1. régi magyar világi személynév, 2. 'ragadozó ön' (K. 70), *Balog*: 1. régi magyar világi személynév, 2. 'balkezes', 3. 'rossz, gonosz' (K. 79-80), 4. 'akinek hiányzik a jobb keze', 5. 'másságot mutató személy' (MIZSER 2006b: 58), *Barna*: 1. a Barnabás egyházi személynév rövidülése, 2. 'barna bőrű, hajú' (K. 96-7), *Csákány*: 1. régi magyar világi személynév, 2. 'csákányt készítő vagy azzal dolgozó személy' (K. 211-2), *Csopak*: 1. régi magyar világi személynév, 2. puszta helynév Zala megyében, *Farkas*: 1. régi magyar világi személynév, 2. az állat valamilyen tulajdonsága, 3. 'farkasvadász, farkasbőr-kikészítő' (K. 346-7), *Gajdos*: 1. 'dudás', 2. 'kissé ittas' (K. 388), 3. puszta helységnev Bereg megyében, *Járó*: 1. az egyházi Jardán vagy Járfás név becézett alakja, 2. 'bujdosó', 3. 'földmérő' (K.

515), *Mokány*: 1. 'román hegyi lakó', 2. a XVIII. századtól: 'vad, szilaj, makacs' (K. 744), *Nemes*: 1. 'a nemességhez tartozó', 2. 'nemesi szolgálta', 3. 'pozitív lelki tulajdonságokkal rendelkező személy' (K. 768-9).

Szlovák: *Bobály*: 1. 'daganat, fekély', 2. 'lápi póc' (MIZSER 2000a. 90), *Misko*: a Michal 'Mihály név becézett alakja (KNEZSA 2003. 298), 2. *myško* 'egérke, kiséger'.

2. Kettős családnév

Szabó-Gerics: az első foglalkozást, a második tulajdonságot jelöl.

3. Egyelőre megfejtetlen családnevek

Baribin, Dalopikula, Volomin.

IRODALOM

- Bahlow, Hans (1967). *Deutsches Namenlexikon*. München
- Бевка, Олекса (2004). *Словник-пам'ятник. Діалектний словник села Поляни Марама-роуського комітату*. Ниредьгаза
- Benkő Loránd főszerk. (1967). *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I*. Budapest
- Brechenmacher, Josef Karlmann 1957-1963. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Familiennamen I-II*. Limburg a. d. Lahn
- Constantinescu, N. A. (1963). *Dicționar onomastic romînesc*. București.
- Дуйчак, Микола (2003). *Антропонімія Пряшівщини*. Пряшів.
- Heller, Georg (1983). *Comitatus Bereghiensis*. München.
- Kázmér Miklós (1993). *Régi magyar családnevek szótára. XIV-XVII. század*. Budapest.
- Kiss Lajos (1988). *Földrajzi nevek etimológiai szótára I-II*. Budapest.
- Knieza István (1974). *A magyar nyelv szláv jövevényszavai I-II*. Budapest.
- Knieza István (2003). *Helynév- és családnévvizsgálatok*. Budapest.
- B. Lőrinczy Éva főszerk. (1979), (1992). *Új magyar tájszótár I., 3*. Budapest.
- Mizser Lajos (2000a). *Tirpák vezetécknevek*. Nyíregyháza.
- Mizser Lajos (2000b). Lónya vezetécknevei. *Magyar Nyelvjárások XXXVIII*, 305–310.
- Mizser Lajos (2002). Családnevek Kárpátaljáról. *Magyar Nyelvjárások XL*, 182–192.
- Mizser Lajos (2003a). Csetfalva, Harangláb, Vári családnevei. *Magyar Nyelvjárások XLI*, 427–432.
- Mizser Lajos (2003b). Gát mai családnevei. In: szerk.: Hajdú Mihály és Keszler Borbála: *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára, 605–609*. Budapest.
- Mizser Lajos (2004a). Nagydobrony és Zápsszony családnevei. *Magyar Nyelvjárások XLII*, 209–216.
- Mizser Lajos (2004b). Balazsér mai családnevei. *Névtani Értesítő 26*: 45–49.
- Mizser Lajos (2004c). Nagybereg mai családnevei. *A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Közalapítvány Füzetek 20*: 70–76. Nyíregyháza.
- Mizser Lajos (2004d). Bene község családnevei. In: szerk.: Beregszászi Anikó és Csernicskó István: *Tanulmányok a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról, 20–26*. Ungvár.
- Mizser Lajos (2006a). Temető. *Magyar Nyelv CII*, 83–84.
- Mizser Lajos (2006b). Izsnyéte vezetécknevei. *Névtani Értesítő 28*: 55–58.
- Mizser Lajos (2008). Vezetéknév-kutatások Bereg megyében. In: szerk. P. Lakatos Ilona- Pethő József: *Elméletek és módszerek, 29–46*. Nyíregyháza.
- Ожегов, С. И. (1975). *Словарь русского языка*. Москва.
- Петровский, Н. А. (1980). *Словарь русских личных имен*. Москва.
- Скрипник Л. Г. – Дзятківська Н. П. (1996). *Власні імена людей*. Київ.

A-19 Acta Beregsiensis. Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ. – Ужгород: ПоліПрінт, 2010 – 248 с.
ISBN 978-966-2595-01-7

«Acta Beregsiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ. Даний том вміщує дослідження угорською, українською, англійською та німецькою мовами за перше півріччя 2010 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, історії, педагогіки, біології, економіки та інших наук.

УДК 001(477.87)

ББК 72.4(4УКР-43АК)

Наукове видання

Acta Beregsiensis

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2010/2

Том ІХ, № 2

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*

ВЕРСТКА: *Гороній А.*

ОБКЛАДИНКА: *К&Р*

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК: *Орос І., Шовш К.*

Здано до складання 14.04.2010. Підписано до друку 17.05.2010.

Папір офсетний. Формат 70x100/16.

Умовн. друк. арк. 19,9. Тираж 250. Зам. 428.

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.